

Analysis of Relief and Treatment in The Event of the Flood in the Spring, Iran, 2019

Hasan Araghizade ¹, Mohammad Esmail Motlagh ^{1*}

¹ Professor, Department of General Anesthesia, Baqiyatallah University of Medical Science, Tehran, Iran

² Professor of Pediatrics, Department of Community Medicine, School of Medicine, Razi Hospital, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran

Received: 11 March 2019 Accepted: 23 March 2019

Abstract

Background and Aim: The arrival of a stormy and fertile air front and heavy rainfall covered the Islamic Republic of Iran from March 17, 2019 to mid-April 2019. Relief work was carried out in order to monitor (control) this great tragedy during a comprehensive national mobilization with the participation of the people, rescue and treatment organizations, the people's mobilization forces and the country's armed forces. The decisive, vital and crucial role of the Armed Forces in this study has been considered as an inescapable necessity to draw and institutionalize this role for the future events of the country.

Methods: The data set of the General Staff of the Armed Forces and the Ministry of Health and Medical Education was used to prepare this analytical report and the content library was prepared by adding a study.

Results: 21 provinces, including 256 cities were affected by torrential rains. 3444 towns and villages were damaged by this pervasive natural disaster. 2193 people were injured and 85 people unfortunately lost their lives. 42296129 people (more than half of the country's population) were affected by this great natural disaster, more than 355000 people became homeless and more than 1600000 people needed health services that received these services. Outbreaks, epidemics, emerging and re-emerging diseases were not observed in any of the areas. Extensive presence of the Armed Forces and utilization of extensive logistics and engineering facilities and a wide range of human resources, along with responsible organizations and the People's Forces and Basij, to monitor the greatest flood in the contemporary history of the country, drastically reduce casualties and The devastation caused by the floods and the provision of vital relief and medical services to the people affected by this great natural disaster helped greatly.

Conclusion: The general public expects the armed forces to rush to their aid in crises. Along with maintaining the inherent duty of national security and national peace, institutionalizing the presence and organized participation of the armed forces in crisis management will be a great support for dealing with natural and man-made disasters in the future.

Keywords: Natural Disasters, Floods, Crisis Management, Armed Forces

* **Corresponding Author:** Mohammad Esmail Motlagh

Address: Department of Community Medicine, School of Medicine, Razi Hospital, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran

Tel: -

E-mail: memotlagh@ajums.ac.ir

تحلیل امداد و درمان در حادثه سیل فراگیر بهار ۱۳۹۸ فعالیت‌های بهداشتی، امدادی و درمانی نیروهای مسلح در سیل فرودین ۱۳۹۸ (استان‌های خوزستان، گلستان و لرستان)

حسن عراقی زاده^۱، محمد اسماعیل مطلق^{۲*}

^۱ استاد، گروه بیهوشی عمومی، دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله، تهران، ایران

^۲ استاد کودکان، گروه پزشکی اجتماعی، دانشکده پزشکی، بیمارستان رازی، دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز، اهواز، ایران

دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۱۲/۲۰ پذیرش مقاله: ۱۳۹۸/۰۱/۰۳

چکیده

زمینه و هدف: ورود یک جبهه هوای طوفانی و پربار و ریزش سنگین باران، کشور جمهوری اسلامی ایران را از تاریخ ۲۶ اسفند ماه ۱۳۹۷ تا نیمه فروردین ماه ۱۳۹۸ فرا گرفت. امداد رسانی به منظور واپایش (کنترل) این فاجعه عظیم طی یک بسیج جامع ملی با مشارکت مردم، سازمان‌های امداد و نجات و درمان، نیروهای بسیج مردمی و مجموعه نیروهای مسلح کشور صورت پذیرفت. نقش تعیین کننده، حیاتی و سرنوشت ساز نیروهای مسلح در این مطالعه به عنوان ضرورتی غیر قابل اغماض ترسیم و نهاده سازی این نقش برای حوادث آینده کشور مدنظر قرار گرفته است.

روش‌ها: از مجموعه اطلاعات ستاد کل نیروهای مسلح و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برای تهیه این گزارش تحلیلی استفاده شد و با افزودن مطالعه کتابخانه‌ای مطالب تنظیم گردید.

یافته‌ها: ۲۱ استان، شامل ۲۵۶ شهرستان تحت تأثیر بارش‌های سیل آسا قرار گرفت. ۳۴۴۴ شهر و روستا از این حادثه فراگیر طبیعی آسیب دید. ۲۱۹۳ نفر مصدوم شدند و ۸۵ نفر نیز متأسفانه جان خود را از دست دادند. ۴۲۲۹۶۱۲۹ نفر (بیش از نیمی از جمعیت کشور) تحت تأثیر این رخداد عظیم طبیعی قرار گرفتند، بیش از ۳۵۵۰۰۰ نفر بی‌خانمان شدند و بیش از ۱۶۰۰۰۰۰ نفر به خدمات بهداشتی و درمانی نیاز پیدا کردند که این خدمات را دریافت نمودند. در هیچیک از مناطق طغیان، اپیدمی، بیماری‌های نوپدید و بازپدید مشاهده نشد. حضور گسترده نیروهای مسلح و بهره‌گیری از امکانات وسیع لجستیکی و مهندسی و طیف گسترده نیروهای انسانی، در کنار سازمان‌های مسئول و نیروهای مردمی و بسیج، به واپایش (کنترل) عظیم‌ترین سیل تاریخ معاصر کشور، تقلیل فاحش خسارات جانی و ویرانی‌های ناشی از سیل و ارائه خدمات حیاتی امدادی و درمانی به مردم حادثه دیده از این فاجعه بزرگ طبیعی کمک شایانی نمود.

نتیجه‌گیری: عموم مردم از نیروهای مسلح این انتظار را دارند که در بحران‌ها به کمک رسانی آنان بشتابند. همگام با حفظ وظیفه ذاتی تأمین امنیت ملی و آرامش سراسری، نهاده سازی حضور و مشارکت سازماندهی شده نیروهای مسلح در مدیریت بحران کشور، پشتوانه عظیمی برای مقابله با حوادث طبیعی و انسان ساخت در آینده خواهد بود.

کلیدواژه‌ها: بلایای طبیعی، سیل، مدیریت بحران، نیروهای مسلح

* نویسنده مسئول: محمد اسماعیل مطلق

آدرس: گروه پزشکی اجتماعی، دانشکده پزشکی، بیمارستان رازی، دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز، اهواز، ایران

ایمیل: memotlagh@ajums.ac.ir

تلفن: -

مقدمه

به طور کلی کره زمین به سمت روند بلاخیزتر شدن و بحران خیزتر شدن پیش می‌رود. از سوی دیگر اکثریت جمعیت دنیا در نقاطی زندگی می‌کنند که در معرض تهدید و به‌قولی حادثه‌خیز هستند، زندگی در کنار رودخانه‌ها و مسیرهای آب جاری خود عاملی برای سیل و آب گرفتگی است. با گرم شدن کره زمین یخ‌های قطبی به تدریج آب می‌شوند و زمینه را برای بالا آمدن سطح دریاها، باران بیشتر و سیل و انواع طوفان‌ها و ... فراهم می‌نماید. سرزمین پهناور ایران جزو ۶ کشور اول دنیا و ۴ کشور اول آسیا به لحاظ وقوع بلایای طبیعی است. بزرگترین گسل‌های دنیا در منطقه‌ای بین ایتالیا و چین قرار دارد که ایران نیز در این منطقه جغرافیایی واقع شده است. گسل‌های بزرگی در سراسر کشور وجود دارد که عاملی برای بحران محسوب می‌شوند. وجود رودخانه‌ها در کنار شهرها، عامل دیگری برای بلاخیزی است که سبب وقوع سیل می‌شود. در یک کلام زلزله، سیل و خشکسالی بیش از ۸۰ درصد بحران‌های ناشی از حوادث و بلایای طبیعی را در ایران به خود اختصاص می‌دهند (۲، ۱).

نگاه تاریخی به این موضوع نشان داده است که تقریباً در تمامی این حوادث فرایند امدادی و بیشترین امکانات و تجهیزات امدادی در قالب بیمارستان‌ها و درمانگاه‌های صحرایی تبلور یافت و عملیات امدادی متکی بر امکانات و تجهیزات و عوامل انسانی نیروهای مسلح بوده است (صادقی علوی، حامد، ۱۳۹۸). بحران‌ها، بلایا و حوادث غیر مترقبه بر اساس وسعت و نقطه اثر و میزان تراکم جمعیتی انسانی درگیر، ممکن است منجر به فجایع و خسارات کوچک و بزرگ گردند. در واپایش (کنترل) بحران‌ها و بلایای عمومی نیروهای نظامی، بر اساس نوع خدمات قابل ارائه خود مشارکت می‌نمایند. خدمات درمانی توسط بهداری نظامی (رزمی) ارائه می‌شود. بهداری نظامی با توانایی‌های و تجارب خاص، معمولاً با سرعت عمل و قدرت مانور بیشتر اقدام می‌کند (۳).

گزارش حادثه

سیل در شمال

از تاریخ ۲۶ اسفند ۱۳۹۷ بر اثر بارندگی‌های شدید در استان‌های شمالی ایران، از جمله گلستان و مازندران و خراسان شمالی، سیل جاری شد (خبرگزاری تسنیم ۱۳۹۸ تاریخ خبر ۲۰۱۹-۲۰۳). این سیل موجب خسارت‌های مالی برای ساکنین این استان‌ها و همچنین فوت ۱۳ نفر و مصدوم شدن حداقل ۱۱۶ نفر شد (خبرگزاری تسنیم ۱۳۹۸ تاریخ خبر ۲۰۱۹-۲۰۳-۲۲). گفته می‌شود در این حادثه طبیعی، طی دو روز ۳۰۰ میلی‌متر بارش رخ داده که برابر متوسط بارش یک‌ساله استان گلستان است. گزارش‌ها حاکی از آن است که دیگر مناطق این استان نیز با بارشی بین ۵۰ تا ۷۰ درصد کل بارش سالانه در بازه زمانی کمتر از پنج روز روبرو

بوده‌اند. این حجم از بارش در این منطقه در تمام دوران ثبت داده‌های هواشناسی، دست‌کم در هفتاد سال گذشته، بی‌سابقه بوده‌است. سیل استان‌های گلستان و مازندران، اصطلاحاً یک سیل دورانی بوده‌است که هر صد سال یک‌بار رخ می‌دهد (کرمی، ناصر، ۱۳۹۸).

تقریباً تمام شهرهای این استان درگیر آب گرفتگی شدند اما در سیمرغ و کیاکلا شدت آب‌گرفتگی بیشتر از سایر مناطق استان مازندران بود. روستای حسن‌آباد میاندورود نیز کاملاً زیر آب رفت. ساکنان سه روستای دیگر نیز تخلیه شدند. مدیرعامل جمعیت هلال احمر مازندران تعداد سیل‌زدگان در مازندران را ۱۵۹۱ نفر اعلام کرد. در این استان جاده‌هایی که روستاها را به شهرها ارتباط می‌دهند قطع شد. این بارش‌ها تا نوروز ۱۳۹۸ ادامه داشت (اداره کل مدیریت بحران استانداری مازندران).

در استان گلستان نیز شهرهای گنبدکاووس، آق‌قلا، بندر ترکمن و گمیشان و ... که در مسیر رودخانه‌های قره‌سو و گرگان‌رود قرار داشتند، خسارت دیدند. سیل همچنین بخش‌هایی از استان گلستان، به ویژه گنبدکاووس را درگیر کرد. بارندگی شدید در شرق استان گلستان از ۲۶ اسفند ۱۳۹۷ آغاز شد و طی ۴۸ ساعت به‌طور مداوم در برخی شهرستان‌های این استان ادامه داشت که میزان آن تا ۳۰۰ میلی‌متر رسید. این میزان بارندگی موجب شد سدهای بوستان و گلستان در شرق استان گلستان سرریز و رودخانه‌های چهل‌چای و گرگان‌رود در اطراف گنبدکاووس از توابع استان گلستان طغیان کنند. در این مناطق بارشی بین ۵۰ تا ۱۰۰ درصد کل بارش سالانه در بازه زمانی کمتر از پنج روز رخ داد. این حجم از بارش در این منطقه در تمام دوران ثبت داده‌های هواشناسی، دست‌کم در هفتاد سال گذشته، بی‌سابقه بوده‌است (کرمی، ناصر، ۱۳۹۸) (شکل ۱-).

شکل ۱- عکس هوایی از منطقه سیل زده شمال

سیل استان لرستان

به‌دنبال موج دوم بارش‌ها در ۱۲ فروردین سیلاب و خسارت‌های ناشی از آن در برخی شهرستان‌های استان لرستان

شکل-۲. عکس هوایی گوشه‌ای از منطقه سیل‌زده خوزستان

دستور مقام معظم رهبری به نیروهای مسلح برای کمک بیش‌تر به سیل‌زدگان

در پی حادثه سیل ویرانگر در استان‌های گلستان و مازندران و نیاز مبرم سیل‌زدگان به کمک‌های نیروهای مسلح، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای به رئیس ستاد کل نیروهای مسلح دستور دادند امکانات بیشتری برای امداد به این مناطق گسیل شود.

متن دستور فرمانده معظم کل قوا به این شرح است:

بسمه تعالی

سردار سرلشکر باقری (رئیس محترم ستادکل نیروهای مسلح) برابر اطلاع، سیل زدگان ۲ استان شمالی نیاز مبرمی به کمک و امکانات نیروهای مسلح دارند. دستور فرمایید علاوه بر آنچه تاکنون در آن مناطق به‌کار گرفته شده است، امکانات بیش‌تر برای امداد به آن مناطق گسیل نمایند. گزارش اقدام را بفرستید.

سیدعلی خامنه‌ای ۳ فروردین ۹۸

حضور نیروهای مسلح

به دنبال فرمان حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، نیروهای مسلح با اهتمام مضاعف امکانات بیشتری را برای امداد به این مناطق گسیل نمودند. این نیروها علاوه بر عملیات امدادسانی، با اعزام تجهیزات مهندسی نقش به‌سزایی در واپایش (کنترل) تبعات سیلاب داشته و در موارد متعدد ناجی مردم بودند (شکل‌های ۳ تا ۶).

شکل-۳. استقبال از خطر برای امدادسانی

مانند معمولان، خرم‌آباد، پلدختر، نورآباد و ویسیان به وقوع پیوست. سیل به‌طور کامل در پلدختر فروکش کرد و خسارت مادی فراوانی به این شهر وارد نمود که تلفات جانی برجای نگذاشت. شهرستان‌های پلدختر و معمولان در استان لرستان از جمله مناطقی بودند که بر اساس گزارش‌ها در وضعیت بحرانی قرار داشتند. در دورود، طغیان رودخانه تیره و سرریز شدن سد مروک، باعث شد که مقامات دستور به تخلیه ۸ روستا در بخش مرکزی شهر و همچنین منازل در جوار رودخانه را صادر کنند.

حجم سیلاب‌های ششم و دوازدهم فروردین ماه معادل ۳ میلیارد و ۱۰۰ میلیون مترمکعب بوده‌است و دبی سیلاب رودخانه کشکان در پلدختر به بیش از پنج هزار مترمکعب در ثانیه رسیده بود. براساس برآورد اولیه حدود ۳۶۰۰ خانه بر اثر سیل خسارت دیدند که آمار نهایی تا حدود دو برابر نیز گزارش شد. سیل در استان لرستان به ۷۲۰۰۰ واحد مسکونی خسارت وارد کرد و تعداد ۴۹ روستا نیز در لرستان دچار رانش گردیدند. بر اثر طغیان سه رودخانه در خرم‌آباد، سیلاب گسترده و پر حجم وارد بسیاری از خیابان‌ها، میدان‌ها، خانه‌ها، و ساختمان‌های این شهر شد. در برخی از این مناطق شدت آب به حدی بالا بود که موجب تخریب دیوارهای منازل گردید.

سیل خوزستان

پس از فراگیر شدن سامانه بارشی در مناطق شمالی و شرق استان خوزستان و بالا آمدن آب رودخانه‌های کارون، دز و کرخه؛ ساکنان مناطق و روستاهای اهواز، شوش، دشت آزادگان، هویزه، دزفول و شوشتر با بروز سیلاب شدید و آبگرفتگی وسیع دچار مشکلات متعدد شدند (شکل-۲). اهواز در بخش روستایی و شهری با سه رودخانه کارون، دز و کرخه درگیر بوده و آسیب‌های زیادی به بخش مسکونی (در بخش روستایی ۱۶۰۰ واحد و در بخش شهری ۸۰۰ واحد) وارد گردید که بیشترین خسارت سیل در اهواز به بخش شهری مانند فاضلاب و جاده‌های دسترسی وارد شد. برآورد اولیه در بخش شهری، روستایی و بنگاه‌های اقتصادی حدود ۵ هزار و ۶۰۰ میلیارد تومان بود که بیشترین خسارت آن به بخش شهری مانند فاضلاب و جاده‌های دسترسی وارد آمد. در شهرستان شادگان ۴۵ روستا به مدت ۲ ماه درگیر سیل بودند که کارون و نهر بحر ۴ روستا را به‌طور کامل زیر آب برد و راه‌های روستایی کاملاً تخریب شد.

در آبادان خسارات وارده در بخش کشاورزی ۴۸۶ هکتار سطح زیر کشت به‌میزان حدود ۹ هزار میلیارد ریال و در محصولات باغی ۹ هزار میلیون ریال؛ در بخش مسکن آسیب ۹۶ واحد مسکونی به‌میزان ۱۴ میلیارد و ۴۰۰ میلیون ریال؛ آسیب راه‌ها و تخریب ۶ دهنه پل در محور آبادان به ماهشهر به‌میزان ۱۶۵ میلیارد ریال؛ برآورد شده و همچنین ۳۰۰ کیلومتر از شبکه برق خطوط فشار قوی از بین رفته است.

شکل-۶. حضور فرماندهان نظامی برای هدایت عملیات در دل حادثه

شکل-۴. عملیات خطیر برای نجات محاصره شدگان

شکل-۵. بکارگیری تجارب دفاع مقدس توسط نیروهای نظامی برای امدادرسانی فوری و قاطع به سیل زدگان

فعالیت‌های بهداشتی و درمانی نیروهای مسلح
همچنان که قبلاً گفته شد بخش عمده‌ای از فرایند امدادی نیروهای مسلح در گسیل امکانات و تجهیزات امدادی در قالب بیمارستان‌ها و درمانگاه‌های صحرایی تبلور یافت و خدمات درمانی و بهداشتی بخشی قابل توجه از خدمات نیروهای مسلح بوده است. مجموع فعالیت‌ها در یک نگاه به شرح جدول ۱- خلاصه شده است.

جدول-۱. خلاصه فعالیت‌های نیروهای مسلح در امدادرسانی سیل بهار ۱۳۹۸

سازمان	تعداد بیمارستان ایجاد شده	اکپ‌های بهداشتی و درمانی	هزینه ریالی مستقیم دارو، سوخت و اقلام پشتیبانی
آجا	۴	۱۱	۲۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰/-
سپاه و بسیج	۶	۵۵	۵۲/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰/-
ناجا	۵	۱۰	۶/۰۰۰/۰۰۰/-
ودجا	۲	۲	اعلام نشده
جمع کل	۱۷	۷۱	

« اعزام سه اکپ سیار بهداشتی و امدادی و درمانی به روستاهای معمولان و پل دختر توسط نزاجا

• خوزستان:

« اعزام سه اکپ سیار بهداشتی و امدادی و درمانی به روستاهای اهواز توسط نزاجا (تیپ ۱۹۲ زرهی)

« اعزام نیروی تخصصی (پزشک و پرستار) در ترکیب تیم امداد هوایی

• ویزیت ۱۱۴۰۰۰ نفر در سه استان مورد نظر (گلستان ۵۸,۰۰۰ نفر؛ لرستان ۵۶,۰۰۰ نفر)

• آماده باش بیمارستان منطقه خرم آباد و اهواز

۲- سپاه پاسداران انقلاب اسلامی:

• گلستان:

« استقرار و ارائه خدمات دو باب بیمارستان صحرایی در سیمین شهر و آق‌قلا توسط ندسا و نزسا

• لرستان:

اهم فعالیت‌ها در این حوزه به تفکیک سازمان عبارتست از:

۱- ارتش جمهوری اسلامی ایران:

• گلستان:

« استقرار دو باب بیمارستان صحرایی توسط نداجا و نزاجا در آق‌قلا از ۵ فروردین به مدت دو هفته

« اعزام دو اکپ سیار بهداشتی و امدادی و درمانی به روستاهای آق‌قلا توسط نزاجا

« استقرار خبازخانه گردان بهداد مشهد در آق‌قلا و طبخ روزانه ۲۰۰۰ قرص نان

• لرستان:

« استقرار یک باب بیمارستان صحرایی توسط نزاجا در پلدختر از ۵ فروردین به مدت ۲۵ روز

« استقرار یک باب درمانگاه تخصصی و یک کلینیک سیار دندانپزشکی توسط پدافند هوایی از ۱۷ فروردین به مدت ۱۲ روز

- اعزام ۱۵ اکیپ سیار بهداشتی و امدادی و درمانی از استان‌های همجوار به گلستان
- اعزام ۲۱ اکیپ سیار بهداشتی و امدادی و درمانی از استان‌های معین به لرستان و خوزستان

بحث و نتیجه‌گیری

بحران‌ها و بلایای طبیعی مانند حوادث و شرایط تحمیل شده انسان‌ساخت، موجب وضعیت اضطراری، تغییرات سریع و تهدیدکننده می‌شوند. در این شرایط تصمیم‌گیری‌های سریع و سنجیده و واکنش‌های عظیم و پردامنه را ایجاد می‌کند. این اقدامات و تصمیمات امکانات گسترده و آمادگی سازمانی کاملی را می‌طلبد. سازمان‌های نظامی این ویژگی‌ها را دارا بوده و بعضاً واجدین منحصر به فرد این شرایط هستند (۴). نقش‌های نیروهای مسلح ممکن است به مراحل اولیه و سریع واپایش (کنترل) بحران محدود گردد ولی می‌تواند شامل مشارکت همه جانبه، تا مراحل آخر و بعد از آن (مرحله بازسازی) باشد. بهره‌برداری بهینه از این ظرفیت بزرگ ملی مستلزم پیش‌بینی‌ها و تمهیدات قانونی، آموزشی، عملیاتی، تجهیزاتی و تشکیلاتی است.

نیروهای مسلح بارها برای کمک‌رسانی پس از حوادث طبیعی برای عملیات امداد و نجات به مناطق مختلف اعزام شده‌اند. نقش این نیروها در کمک‌رسانی و امداد، بنا به شرایط و حوادث پیرنگ شده و تجارب ارزشمندی حاصل شده است. به هر حال در کنار این حضور، تأمین امنیت ملی و آرامش نیز هیچگاه تحت‌الشعاع قرار نگرفته است (۵).

به علل گوناگون، آسیب‌پذیری جامعه و مردم بزرگوار ما از حوادث غیر مترقبه بسیار بالا است. حوادث غیرمترقبه روندهای توسعه و پایداری آن را تهدید می‌کند. سوانح طبیعی و انسان‌ساخت در قرن گذشته تا به امروز خسارات و تلفاتی عظیمی به جامعه بشریت وارد آورده است. از سال ۱۹۰۰ تا ۲۰۱۰ میلادی (۱۱۰ سال)، بیش از دو میلیارد و ششصد میلیون نفر از جمعیت کره زمین تنها به علت سوانح ژئوفیزیکی کشته شده‌اند (Source: www.emdat.be/database1). بر اساس گزارش‌های جهانی ایران جزء ۷ کشور اول آسیب‌پذیر جهان از حوادث طبیعی است. از ۴۰ حادثه شناخته شده طبیعی، ۳۱ مورد در ایران ثبت و گزارش شده است (۱).

از حادثه تا بحران و از بحران تا فاجعه

حوادث غیرمترقبه در هر زمان و مکان و به صورت ناگهانی ممکن است واقع شوند. این حوادث موجبات اختلال، اغتشاش و شکاف در نیاز جامعه و ظرفیت پاسخ‌دهی را فراهم می‌سازند. اختلال و ازدیاد فاصله ظرفیت‌های موجود نسبت به نیازهای حاصله به بحران می‌انجامد. عدم واپایش (کنترل) در زمان‌های طلایی، بحران

« استقرار و ارائه خدمات یک باب بیمارستان صحرایی در پلدختر و یک باب بیمارستان فوق تخصصی (بزرگترین بیمارستان صحرایی کشور) به صورت آماده به کار در بروجرد توسط نرسا
« اعزام اکیپ سیار بهداشتی و امدادی و درمانی تیپ ۲۴ بعثت
« ساماندهی و اعزام ۷ اکیپ پزشکی سیار به روستاهای لرستان توسط ۷ سپاه معین استان
« ساماندهی و اعزام اکیپ پزشکی سیار حضرت ابوالفضل(ع)
• خوزستان:

« استقرار و ارائه خدمات دو باب بیمارستان صحرایی در بستان و هویزه توسط ندسا
« ساماندهی و اعزام ۷ اکیپ پزشکی سیار به روستاهای خوزستان توسط ۷ سپاه معین استان
« ساماندهی و اعزام ۳ اکیپ امداد هوایی از نیروهای تخصصی ۳ بیمارستان نظامی (آجا، سپاه و ناجا) استان
« بازدید بهداشتی از مراکز نگهداری، طبخ و توزیع مواد غذایی و انجام اقدامات مداخله‌ای از جمله معدوم کردن ۳۰۰ کیلو گوشت و جابه‌جایی انبار مواد غذایی

کلر سنجی و اندازه‌گیری PH

- آب آشامیدنی اردوگاه‌ها
- ارائه خدمات بهداشت روان توسط تیم بهداشت روان
- ۳- **نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران:**
- اعزام ۹ اکیپ سیار بهداشتی و امدادی و درمانی به استان‌های لرستان، خوزستان، گلستان و فارس
- ایجاد خط انتقال مجروحین با آمبولانس
- تهیه و توزیع دارو و تجهیزات پزشکی و اقلام بهداشتی به اردوگاه‌ها و مناطق سیل‌زده در استان‌های لرستان و خوزستان

- آماده باش مراکز بهداشتی در کل استان‌ها

۴- وزارت دفاع:

- اعزام ۲ اکیپ جهادی بهداشتی و امدادی و درمانی از بیمارستان چمران به خوزستان
- ارسال ۶۱۰ واحد سرویس بهداشتی سیار به خوزستان و لرستان
- ارسال ۴۰۰۰ عدد پشه بند به خوزستان و گلستان
- پرداخت مطالبات مراکز درمانی مناطق سیل‌زده تا بهمن ۹۷

- صدور دفترچه بدون تشریفات اداری رایج
- پرداخت علی الحساب ۹ درصد به مراکز درمانی نیروهای مسلح در سه استان

۵- بسیج جامعه پزشکی:

- فعال‌سازی مراکز دریافت کمک‌های مردمی (نقدی و غیر نقدی)

متحرک، سبک و ساده مانند امکانات برپایی سریع بیمارستان‌های صحرایی از ویژگی‌های دیگر این سامانه‌های طب نظامی است. نظم و انضباط که مخصوصاً در چنین موقعیت‌هایی بسیار ضروری است، از اصول و ارکان مجموعه بهداری نظامی می‌باشد. پرسنل و مدیریت این سامانه‌های امداد و درمان از آموزش‌های لازم، در برخورد با مجروحین و مصدومین در سطوح و حوادث مختلف بهره‌مند هستند. مجموعه بهداری رزمی با شرایط استقرار و خدمت در محیط‌های چادری، کانکسی و مانند آن‌ها کاملاً آشنا است (۷). بهداری نظامی در شرایط بحران معمولاً بازوی کمکی بهداری غیر نظامی می‌باشد ولی در پاره‌ای حوادث و بلایا نقش‌ها و مسئولیت‌های ویژه‌ای را عهده‌دار خواهد بود (مانند حوادث و بلایای صنعتی، زیست محیطی، بیولوژیکی، شیمیایی و تروریستی). در این موارد به‌خاطر وجود تجهیزات و تجربه زیاد نیروهای نظامی نقش حمایت‌کننده را ایفاء می‌کنند.

زمینه‌های عمده مشارکت بهداری نظامی در بحران‌ها، حوادث و بلایا

- امور بهداشتی (اعم از بهداشت محیط، مواد غذایی و آشامیدنی، ضد عفونی محیط، واکسیناسیون و بیماری‌های دیگر)
- تریاژ و امور درمانی (اقدامات اولیه فوری و در مواردی که شرایط مقتضی و امکانات فراهم است، ادامه مراقبت‌های بعدی)
- انتقال مصدومین و مجروحین به مناطق امن‌تر به‌وسیله تجهیزات انتقالی زمینی و هوایی موجود در بهداری نظامی
- احداث و تجهیز مراکز درمانی سبک و سیار معمولی و ویژه
- ثبت آمار مراقبت‌ها، مجروحین، مصدومین و متوفیات
- رسیدگی‌های بهداشتی - درمانی کمپ‌های اسکان اضطراری جمعیت‌های آسیب دیده (۳).

حفظ امنیت مناطق و مردم آسیب‌دیده

یکی از ابعاد هر بحران یا بلای طبیعی، تأمین امنیت منطقه و مردم آسیب‌دیده است. تأمین امنیت یکی از مهم‌ترین نیازهای مدیریت بحران است. نیروی انتظامی برای حفظ امنیت و آسایش مردم، اولین سازمانی است که در هنگام بروز هرگونه سانحه، در محل وقوع آن حاضر و از گروه‌های پیشرو در واپایش (کنترل) بحران تلقی می‌شود. هرگونه اختلال یا بی‌نظمی نظام‌های طبیعی و انسانی، عملکرد کل نظام واپایش (کنترل) بحران را تحت شعاع قرار می‌دهد (۸). در مواردی که نیروی انتظامی بومی به‌علت بحران آسیب دیده و یا توان عملیاتی خود را از دست داده است، این وظیفه متوجه سایر نیروهای مسلح حاضر در صحنه خواهد بود.

پیشنهادهای

الف) راهبردی

را به سمت فاجعه سوق می‌دهد. بسیاری از آثار و عواقب فاجعه غیر قابل جبران است و ناامنی طولانی را به‌دنبال دارد. در کشورهای در حال توسعه، تلفات انسانی حوادث غیر مترقبه بسیار بالا است. عمده‌ترین علت آسیب‌پذیری بالای نیروی انسانی و منابع حیاتی جامعه، کم توجهی به راهبردهای پیشگیرانه و تقلیل‌دهنده خطر و نبودن یا ضعف برنامه‌ریزی‌های پایدار برای کاهش محسوس آسیب‌پذیری و افزایش قابل توجه مقاومت در برابر حوادث غیرمترقبه است (۶).

ویژگی‌های نیروهای مسلح برای مشارکت در مدیریت بحران و واپایش (کنترل) حوادث غیرمترقبه

- سلسله مراتب فرماندهی و راهبری و وجود نگرش سیستمی و راهبردی و ابتکار
 - برخورداری از تجربیات عظیم دوران دفاع مقدس و توان و تدبیر خدمت در شرایط بسیار دشوار و مافوق تصور
 - برخورداری از ظرفیت‌های عظیم خودکفا در صنایع دفاعی
 - توانمندی در منابع انسانی سازمان‌یافته، منسجم، با انگیزه و مستعد
 - بهره‌مندی از اختیارات قانونی
 - برخورداری از فرهنگ آموزش‌پذیری
 - توانمندی در فرایندهای بازسازی و نوسازی
 - برخورداری از تجهیزات و امکانات گسترده و قدرت مانور سریع در به‌کارگیری آن‌ها
 - حضور گسترده در جغرافیای کشور
 - توانایی و تجربه بالا در امور امدادی و مردم‌یاری و داشتن تجارب متعدد از مشارکت در بحران‌ها حتی پیش از جنگ تحمیلی (سیل خوزستان در بهمن ۱۳۵۸ تا سیل سیستان و بلوچستان در دی ماه ۱۳۹۸)
 - توانمندی‌های والای علمی و پژوهشی و برخورداری از مراکز متعدد آموزش عالی، از جمله در حوزه سلامت
 - برخورداری از ساختار و سازمان مردم نهاد و توان و تجربه سازماندهی نیروهای مردمی (بسیج)
 - داشتن شبکه ارتباطی ایمن و سامانه‌های مدیریت اطلاعات یک پارچه
 - ملزم بودن و پایبندی به رعایت استانداردهای مهندسی دفاعی
- ### ظرفیت‌های نقش آفرینی بهداری رزمی در حوادث طبیعی و بلایای عمومی
- بهداری نظامی با داشتن ماهیت ذاتی حضور در بحران‌ها و تجارب عظیم دوران دفاع مقدس، از توانمندی‌های بالقوه فراوانی برای امداد و درمان در حوادث طبیعی و بلایا بهره‌مند است. این بخش از مجموعه نظامی، دارای ساختار و سازمان لازم برای مداخله در شرایط بحرانی می‌باشد که قدرت مانور و سرعت حضور در صحنه‌های مختلف را دارد. برخورداری از تجهیزات و امکانات

- (ب) عملیاتی
- برگزاری مانورهای ادواری واپایش (کنترل) بحران با مدیریت نیروهای مسلح در مناطق پرحادثه کشور به منظور کسب آمادگی و ایجاد هماهنگی
- تشکیل نیروهای واکنش سریع در ارتش جمهوری اسلامی ایران، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران و سازمان بسیج مستضعفین کشور
- در ساختار سازمانی نیروهای مسلح، زیرساخت‌های مدیریت بحران ایجاد شود (برای شرایط صلح)
- تهیه اطلس هوشمند مخاطرات کشور و ایجاد پایگاه رایانه‌ای اطلاعات جغرافیایی و مخاطرات

تضاد منافع: در این مطالعه تضاد منافع وجود ندارد.

- بازنگری و تدوین برنامه جامع راهبردی کشوری با رویکرد بهره‌بردن از تمام ظرفیت‌های انسانی و منابع ملی با تصریح مشارکت نیروهای مسلح
- ارتقای آستانه تحمل ملی در برابر حوادث غیر مترقبه و بالا بردن قابلیت بقاء
- ارتقای نگرش موجود (امداد و نجات) به نگرش پیشگیری و مهندسی دفاعی نسبت به تهدیدات
- تکمیل چرخه دفاعی و تعامل با دفاع عامل و پدافند غیرعامل
- رصد کلان و دیده‌بانی مدیریت بحران کشور
- در ساختار رسمی مدیریت بحران کشور، نیروهای مسلح، به-عنوان یک رکن اصلی ملی، مشارکت، مسئولیت، نقش آفرینی و مدیریت داشته باشند.
- در زمان صلح و شرایط عادی، بخشی از مسئولیت پیشگیری و آموزش عمومی و مهارت‌افزایی نهادهای مسئول واپایش (کنترل) بحران، به نیروهای مسلح سپرده شود.

منابع

1. Gholipour A. Natural disaster management in the islamic republic of iran and international regional cooperation. Politics Quarterly. 2016; No. 10: 54-74.
2. Mokhtari D. The position of morphology in the assessment of natural disasters and their response in Iran. Quarterly Journal of Land Geography. 2006; 3(9):51-65.
3. Ghanjal A, Mottaqi M, Mirhashemi S, Delavari A. Military Health in Crises, Disasters and Unexpected Accidents, National Conference on Strategies for Improving Crisis Management in Unexpected Accidents, Zanjan, Zanjan University of Medical Sciences and Health Services, Imam Khomeini Cultural Center. 2006. https://www.civilica.com/Paper-PCMD-PCMD_058.html [Persian]
4. Nowruzi Aliaei A, Gholami H. The Role of the Armed Forces in Natural Crisis Management. The First Conference on Crisis Management in the Construction Industry, Vital Arteries and Underground Structures, Isfahan, Index Builders Natural Crisis Engineering Research Center. 2011. https://www.civilica.com/Paper-CMCILFUS01-CMCILFUS01_065.html [Persian]
5. Hosseini H, Jedi M. The role of the military organization in natural crisis management. Quarterly Journal of Defense Policy. 2005; 14(52,53): 28-9.
6. Modiri M, Modiri E. Strategies for the participation of the Armed Forces in unexpected events. Defense Strategy Quarterly. 2012; 10(39): 35-72.
7. Namjoo Nik Kh. History of military medicine from the time of ancient Iran to the end of eight years of holy defense. Tehran: Iran Sabz Publications; 2009. [Persian]
8. Sajjadi A. Crisis Management and Tasks of the Armed Forces in the Occurrence of Disasters and Natural Disasters, The First National Conference on Environment, Energy and Bio-Defense, Tehran, Mehr Arvand Higher Education Institute,

Environmental Lovers Extension Group. 2013. accessible from Address: https://www.civilica.com/-ECONF01_Paper_669.html [Persian]